

צ' ל י ו נ ו ו ל ע י ר ו ן ג' ו ר ט ה ש ב ר ו ע

טרכים בירי נחמה ליבוביץ שנת השמונה עשרה

יו"ל ע"י מוסד חורח והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נ"י, מזרחי באמריקה

מזכרתי (חסי"ט)

כ"ו מסוקים מ' - מ"א

א. מ' - נחתנו את עונם ונח' עון אבותם במעלם אחר מעלם בירי
ואף אחר הלכו עמי בקרי
מ"א אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אותם בארץ אויביהם.

רב"ע מ"א ד"ה אף אני: כן עשיתי עמם ויסרחים להביאם אל ארץ אויביהם
עד שיכנע לבבם הערל.

רב"ג מ"א ד"ה או אז יכנע לבבם הערל: והנה אחר "והחודו את עונם" היה ראוי שיאמר
(מ"ב) "וזכרתי את בריתי יעקב" כי מה טעם "והבאתי אותם בארץ אויביהם" עכשיו
במקום הזה, ואין עתה הזמן טיגלה אותם ויביאם בארץ אויביהם?

ופירש רב"ע (ומביא את דבריו כנ"ל) והזכיר זה ט"א, כי החודו את עונם
בעבור שאני המסבב להם, כי גם בשעת קלקלתם נחכונתי בהם שיעשו חטובה
ויתודו.

ועל דעתי ירמוז, כי אחר חודו ילך עמם בקרי ויביא אותם עוד בארץ אויביהם
עד שיכנע לבבם הערל והוא רמז שהביאם אל הארץ ולא נכבשה למניהם, אבל היו
להם צרים ואויבים שם, כמו ש" (נחמיה ד') "ויאמרו צרינו"; (נחמיה ו' ט"ז)
"ויהי כאשר שמעו כל אויבינו", והארץ ביד העמים הייתה, כמו שאמר עזרא בתפילתו
(נחמיה ט' לו-לז) "הנה אנחנו היום עבדים והארץ אשר נתת לאבותינו לאכול
את פריה ואח טובה, הנה אנחנו עבדים עליה; ונבואתה מרבה למלכים אשר נתת
עלינו בחטאותינו ועל גוינותינו מוסלים ובבהמתנו כרצונם ובצרה גדולה אנחנו".

אברבנאל בעבור טעמיה בית שני היה כמו שבארתי והעיד עליו הנביא ירמיה כדי שהעולים
מבבל ישובו אל ח' ויהמללו אליו, יעד כאן הכתוב, מה יהיה ענינם בזה, באמרו
"והחודו את עונם ואת עון בנותם", כי כן היו מתודים בבית שני כמו (דניאל ט'
ט"ג) "ואחנה את פני אל ה' האלוקים לבקש תפילה ותחנונים". ואמר דניאל (טט)
"חטאנו צרינו" וסייענו ורענו ושרנו מפצותיך... וכן חודו נחמיה ועזרא
גם כן, אך הפסוק מביא גנות הדור, באמרו "במעלם ארץ מעלי בני", ו"ל סתודו
ועצבו חטא כי חסיד יחזיקו ב' ויהיו "כסובל וחרץ בידו". וזהו "במעלם אשר
מעלו בני". ואף על פי שהיו מתודים, יחזיקו חסיד במעל ובחטא.

"ואף אחר הלכי עמי בקרי" - כי מלבד העברות העצומות שהיו בגניהם כמו שהיו
באבותיהם, הנה היו מיחסים עונותי החשבה למקרה... ומפני שלא היה חודו
החן עם עזיבת החטא מהם אמר "אף אני אלך עמם בקרי", כ"ל שהטובים והמקרים
סיבאו לא יסמרו ח'.

והנה מה שאמר לפיל (פס' ל"ב) "ואתכם אזהר בגוים... והיתה ארצכם סממה
ועריכם יהיו חרבה" נאמר על הגלות הראיון שגלו על ידי נבוכדנצר. ואמרו כאן
(פס' מ"א) "והיו אויבי אויביהם" נאמר כלי טעם על אנשי בית שני
סיבאו מחר בערן אויביהם בגלל העונות העשו, ולכן אמר "או אז יכנע לבבם
וערל ואז ירצו את עונם" כלומר שאין להם לאנשי בית שני אלא אחד משני דרכים:
אם שיעשו חטובה ויכנע לבבם הערל, ואז ירצו את עונם שיעזבו עונם כחלט, כי
זה היה תכלית הפקודה או שילכו בגלות אחר.

א) מה הם הקשיים הטובים בזני הפסוקים האלה המתורצים בדברי המפרשים הנ"ל?

ב) הסבר את פירושו של רב"ע - מה הוסיף להבנת פסוקנו?

ג) כיצד מפרש אברבנאל את המושג "הליכה בקרי"?

ד) לאיזו ארץ מתכוון הפסוק באמרו "והבאתי אותם בארץ אויביהם"? לדעת הרמב"ן
והאברבנאל?

ה) במה סוטה האברבנאל מן המסע בפרשו את פס' מ'?

ו) אברבנאל רואה בעליה עזרא ונחמיה וכלל תקופת בית שני רק "פקידה" בלבד
(חג מדגיש זאת חזור וחדגש גם בפרושו לנביאים).
מה הניעו לכך?

ז) מ' והחודו את עונם

ספורנו: קצתם, כמו דניאל ועזרא וזולתם.

ח) האם אחר הקשיים טעמך לפני המפרשים שבטלה? עמד אף בפנינו?

ג. מ"א או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם
רס"י: ד"ה או אז יכנע: כמו (סמ' כ"א לו) "או נודע כי ס ר נגח הוא מחפול סלטוס",
 אם אז יכנע. לטון אחר: אולי, מאז אז יכנע לבבם.
 ד"ה ואז ירצו את עונם: יכפרו על עונם ביסוריהם.
רמב"ן: ד"ה או אז יכנע (אחרי הביאור את דברי רס"י הנ"ל)
 והנכון בעיני שיאמר "והבאתי אותם בארץ אויביהם" אז עד זמן יכנע לבבם הערל אז
 זמן ירצו את עונם באורך הגלות.

(1) מה קשה להם?

(2) מה החבדל ביניהם?

ה פ ס ר ה

(ירמיהו ט"ז - י"ז)

יט, י"ז (יד)

א. מהו הקטר בין הפטרה זו לפטרה בחוקותיה?

ב. י"ז ה': כה אמר ה'

אדור הגבר אשר יבטח באדם וסס בטר זרועו זמן ה' וסור לבו.

רס"י: ד"ה אשר יבטח באדם: בחייו וקצירו לומר: אדור בקביעות ואנכל.
 ד"ה זמן ה' יסור לבו: יחבטתו (ויקרא כ"ה) "וצוית את ברכתי לכם". כך
 טמעתו.

רמב"ן: ד"ה כה אמר ה': לפי שהיה יסדאל בוסחם במצרים ובאסור - אמר זה.
 "זמן ה' יסור לבו: כי אם לא יסור לבו מה", אינו ידע אם יבטח באדם
 סיעורו ויהיה כונתו, כי בעזרת האל יוכל האדם לעזור.

חובת הלבבות הפסוק לספר הפסוק: מה שהוא צריך יותר מכל הדברים לעובד אלוקים ית'
 הוא מבטחו. עלינו בכל דבריו. וחולותיו מהם מנוחה נפשו. ובספרנו על אלוהיו
 ית' כמו שהעבד חייב לבטוח על אדוניו, מפני שאם איננו בודח באלוהים - בוסח
 בזולתו, ויהיה כמין מה שנאמר בו (יר' ב') "כי נחית רעות עמך עמי אחי עזבו
 מקור מים חיים לחצוב להם בורות נשברים" ואמר הכתוב "ברוך הגבר אשר יראה
 בה' ויהיה ה' מבטחו". ואמר "אדור הגבר אשר יבטח באדם וסס בטר זרועו זמן ה' יסור
 לבו". ואם יבטח על חסמנו ונחבולותיו וכה בופו ונחבולותיו - ייבט לרש ויחלס
 כחו וחקצו ונחבולותיו מחסיג חפצו.

הרמב"ם חלכות מתנות עניים פרק ז' הלכות י"ה-י"ט.

לעולם ידחוק אדם עצמו ויחלגלג בצער ואל יצטרך לבריות ואל יסליך עצמו על
 הצבור וכן צו חכמים ואמרו: "עשה טבתך חול ואל תצטרך לבריות". ואפילו
 היה חכם ומכובד ורענן, יעסוק באומנות, ואפילו באמנות מנוולת ולא יצטרך
 לבריות. מוטב לפסוק עוף בהמות נבלות ולא יאמר לעולם: "חכם גדול אני, כהן
 אני, שרנסוני!"

גדולי החכמים היו מהם חוסכי עצים ונוטאי הקורות ושאצבי פיהם לגנות ועושים
 המידל והחמשי ולא שאלו מן הצבור ולא קבלו מהם כשנתנו להם.

כל מי שאינו צריך ליטול ומרמה את העם ונוטל, אינו מה מן חזקנה עד שיצטרך
 לבריות. והרי הוא ככלל: אדור הגבר אשר יבטח באדם.

וכל מי שצריך ליטול ואינו יכול לחיות אלא אם כן נוטל, כגון זקן או חולה
 ובעל יסורין ומגיס דעתו ואינו נוטל - הרי זה סופר דמים ומתחייב בנפשו.
 וכל מי שצריך ליטול וצער ודחק את חסעו וזיה חי צער כדי שלא יפריח על הצבור
 - אינו מה מן חזקנה עד שיפרינס אחרים מללו. ועליו ועל כיוצא בו נאמר: "ברוך
 הגבר אשר יבטח בה' ויהיה ה' מבטחו".

(1) מי הוא "האדם" אשר בו יבטח הגבר האדור - לפי דעתו של כל אחד מהנ"ל?

(2) במה סונה הרמב"ם מכל האחרים בפרוטו לסוף פסקונו?

(3) לטעם מה מביא בעל חובת הלבבות את שני הפסוקים מחוץ פרקנו, את פס' ה' ואח
 פס' ז', מה חוכיה באמצעותם וכיצד מפרס הוא את הקשר שבניהם?

(4) במה סונה הרמב"ם בפרוטו לפסקונו מכל האחרים?

(5) הרמב"ם מחלק בני אדם לשלשה סוגים - אלה שהם בכלל פ' ה', אלה שהם בכלל
 פ' ז' - ולעוד סוג. הסבר מהו הסוג השלישי?

השאלות המסומנות x קשות והמסומנות x קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי דרגתו.
 שאלות וגם חסובות נא לשלוח לנחמה ליכוביץ, קריית מסח ירוסלים.